

Nathalie Sarraute'un *Çocukluk* Anlatısında Bellek*

Memory in Nathalie Sarraute's *Childhood*

Emel ÖZKAYA¹

**Nathalie Sarraute'un *Çocukluk* Anlatısında Bellek*, isimli bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünün, 26 - 27 Nisan 2018 tarihinde, 13. Frankofoni Kongresinde sunulmuş, hiçbir yerde yayınlanmamıştır.

¹Assoc. Prof., Cumhuriyet University, Faculty of Letters, Department of Translation and Interpreting, Translation and Interpreting (English, French, Turkish), Sivas, Turkey

Corresponding author:

Emel ÖZKAYA,
Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Sivas, Türkiye
E-mail: eozkaya@cumhuriyet.edu.tr

Date of receipt: 26.09.2018

Date of acceptance: 24.10.2018

Citation: Özkaya, E. (2018). Nathalie Sarraute'un *Çocukluk* anlatısında bellek. *Litera*, 28(2), 201-214.
<https://doi.org/10.26650/LITERA2018-0007>

Öz

Yeni Roman'ın gerçek öncülerinden biri olan Nathalie Sarraute'un *Çocukluk* anlatısı iki sesli bir otobiyografidir. 1983 yılında yayımlanan *Çocukluk* anlatısıyla, yazar Natacha Tcherniak'ın hayatının Fransa ile Rusya arasında, altı-on iki yaş arasındaki çocukluğunun ilk yılları anlatılır. Kronolojik bir anlatımın olmadığı anılar, bir çocuğun bakış açısıyla dile getirilir. İlk sesin birinci tekil kişi ile verildiği çocuk, anlatıcı ses konumundadır. Dış nedene bağlı temel tepkimeyle, çocuk, bilinçaltındaki yaşamından, ilkokulundan, ebeveynlerinin ayrılığından, Paris'teki yaşamından bahseder. İkinci ses ise, yetişkin anlatıcının vicdanının sesidir. Yetişkin rolü oynayan ikinci ses, anıların bağlantılarıyla belleğin kusurlarını telafi etmeye çalışır. İkinci ses, şüphe uyandıran sözcüklerin doğruluğunun garantörüdür. Kadın anlatıcı ve onun iç sesi, çocukluk döneminde gömülü kalmış duyuları kelimelerle yaşatmaya devam eder. "Nathalie Sarraute'un *Çocukluk* Anlatısında Bellek" isimli bu çalışmada, hatırlama ve öykü zamanından, aile içindeki ve dışındaki kişilerin bellekteki rolünden bahsedilecek, anıların belirli bir zaman içine yayılması ele alınacaktır. Çocuk ve yetişkin arasında mesafeden hareketle anlatıcı-yazar, çocukluktan kalma izlenimleri şimdiki durumun görüngüsünden dile getirir. Anlatıcı bahsettiği çocuğa ne derece yakındır? Anılarda gerçek olarak kimden bahsedilmektedir? Bellek rolünden hareketle, bu sorunsallara Genette'in anlatıbilimsel yöntemiyle cevap verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nathalie Sarraute, *Çocukluk*, Anılar, Çokseslilik, Bellek

ABSTRACT

Childhood narrative by Nathalie Sarraute, one of the forerunners of the New Novel, is a two-voice autobiography. Published in 1983, the author has brought a new dimension to the autobiography genre. Sarraute born Nathalie Tcherniak describes her childhood in France and Russia between the ages of 6 and 12. The memories, which are not in chronological order, are voiced from a child's point of view. She talks about her inner life, her primary school experiences, her parents' separation, and her life in Paris. The second voice is the voice of the adult narrator's conscience. It tries to compensate for the inconsistencies of memory flaws through the connections of memories and is the guarantor of the rightness of doubtful words. The female narrator and her inner voice continue to keep the perceptions hidden in the childhood alive with words. In this current work, the issues of memory, the perception of time, and people's roles in and out of the family in the memories will be examined, and the spread of the memories within a specific time will be discussed. Despite the age difference between the child and the adult, the narrator expresses her impressions of her childhood. How close is the adult narrator to the child? Who is actually mentioned in the memories? Based on the role of memory, these issues will be answered by using Genette's narratological method.

Keywords: Nathalie Sarraute, *Childhood*, Memories, Polyphony, Memory

EXTENDED ABSTRACT

'*Childhood*,' by Nathalie Sarraute, is an autobiographical narrative work based on the author's childhood memories until the age of twelve. Throughout the narrative, the use of two narrative voices in conversation lends the work freshness and originality. One of these voices represents the sound of her childhood, and the other represents a more conscious critique that controls memories and prevents the misinterpretation of facts. Thanks to these two voices, the author who writes her memories in the form of a conversation creates a new autobiographical narrative type by changing the traditional structure of the novel.

This text-oriented study attempted to analyze the internal structure of *Childhood*, published by Nathalie Sarraute at the age of eighty-three by following Paul Ricoeur's methods of "verification search" (*la quête véritative*) that makes up the memory and the "cognitive recognition" (*le processus cognitif*) process. One of the most important pioneers of the New Novel, Sarraute reflects her inner conversations in memory with these two voices in conversation. Sarraute was 83 years old when she published this work and tried to find the memories of her childhood. Her childhood is narrated in two voices by two first-person narrators.

The purposes of this study are to indicate that memory does not only consist of memoirs, and to find out how memory and forgetting affect one's identity and the social status of the main character in Nathalie Sarraute's *Childhood*. The narrator recalls the events that she experienced in the past as far back as she can. The narrative is about the memories of a child who has suffers because of her parents' divorce. The father is sensitive to the child, while the mother is indifferent to her. The narrator, through psychoanalysis, gives place to emotional images in her memoirs. The narrator also combines the results by supporting the points that she does not remember with images and narratives. Memory is not just the recollection of things done and said; it is also a recall of the past as a whole and the application of the past that leads to conclusions today.

Giriş

Nathalie Sarraute'un *Çocukluk* anlatısı, on iki yaşına kadar yaşadığı çocukluk anılarını içeren özyaşamöyküsel bir çalışmadır. Anlatı boyunca, karşılıklı konuşma oluşturan iki anlatı sesinin varlığı, eserin özgünlüğünü oluşturur. Bu seslerden biri, çocukluğunu anlatan sesi, diğeri ise anıları kontrol eden, gerçeklerin yanlış yorumlanmasını engelleyen daha bilinçli eleştirel sesi temsil eder. Bu iki sesin varlığı sayesinde, belleğindeki anıları karşılıklı konuşma şeklinde kaleme alan yazar, romanın geleneksel yapısını değiştirerek yeni bir özyaşamöyküsü anlayışı oluşturur.

Metin odaklı bu çalışmada, Nathalie Sarraute'un seksen üç yaşında yayımladığı *Çocukluk* anlatısında, Paul Ricoeur'ün, belleği oluşturan "doğrulama arayışı" (la quête véritative) ve bilişsel tanıma süreci (le processus cognitif) yöntemi izlenerek, içyapı çözümlenip, ana karakterin iki ila on üç yaş arasındaki çocukluk anılarına, şimdiki zaman penceresinden bakılması temel konu olarak ele alındı. Yeni Roman'ın en önemli öncülerinden biri olan Sarraute, karşılıklı konuşma görünümü altındaki bu iki ses ile aslında bellekteki iç konuşmaları yansıtır. Sarraute, bu eseri yayımladığında seksen üç yaşındadır ve belleğindeki çocukluk anılarını iki ila on iki yaş arasında bulmaya çalışır. Natacha'nın çocukluğu, karşılıklı konuşan iki birinci tekil şahısla, çift sesli olarak anlatılır.

Bu çalışmanın amacı, belleğin sadece hatıralardan ibaret olmadığını, bellek ve unutmanın kişinin kimliğini nasıl etkilediğini, Nathalie Sarraute'un *Çocukluk* anlatısında, ana karakterin sosyal statüsünü nasıl etkilediğini ortaya çıkarmaktır. Anlatıcı, geçmişte yaşadığı olayları, aklında kaldığı kadarıyla hatırlar. Anlatı, babasının ve annesinin boşanmasıyla yaşamakta güçlük çeken çocuğun anılarından ibarettir. Babası çocuğa karşı hassasiyetle davranırken, annesi çocuğa karşı kayıtsız kalır. Petersburg'da annesiyle yaşayan çocuk, yaz tatillerinde, Paris'teki babasının yanına gönderilir. Okula başlayacağı yıl, anne onu yanına almayı reddeder. İhanete uğradığını düşünen çocuk için okul, belleğinde son derece güzel hatıraların olduğu bir sığınma yerine dönüşür. Babasının yeni eşi Vera'nın küçük bir kız çocuğu dünyaya getirmesiyle birlikte, annesinin de yokluğuyla artık tamamen yetim kaldığını hisseder. Anlatıcı, psikanaliz yöntemiyle, anılarındaki duygusal görüntülere yer verir. Hatırlamadıklarını imgelerle, anlatılanlarla destekleyerek sonuçları birleştirir. Bellek sadece hatıralardan ibaret değildir, aynı zamanda geçmişin anımsanması, bugün için sonuca götüren bir geçmişin uygulamasıdır. Bellek ve unutma, kimlik oluşumunu etkileyen geçmişin görünümüdür.

Kimlik ise, zaman içinde kişinin varlığının sosyal statüsünü gösterir. Bellek, olası bir çare olarak, kimlik arayışında kullanılır. Bellek ve kimlik karşılıklı olarak birbirini etkiler. Sarraute'un *Çocukluk* anlatısında, anlatıcının sesi, bellekte depolanan olayları, eleştirel ikinci ses ise belleğin etkisine tepkimeleri içerir, düzeltmeler yapar. Çalışmamızda önce bellek süreçlerinden, sonra bellek ve unutma arasındaki ilişkiden bahsedilecektir.

Paul Ricoeur, *La Mémoire, l'Histoire, l'Oublie* (2000) eserinde, belleği ana konusu hatıralar olan, geçmiş olayların yeniden adlandırılması olarak betimler. Anıların hatırlanması, beklenmedik bir anımsama biçiminde ya da yeniden hatırlamanın aktif arayışı olarak ortaya çıkabilir. Doğrulama arayışı ve uygulanışı olmak üzere, belleğin iki farklı işlevi vardır. Bir olay hatırlandığında, anının tanınmasında bir şeyler geçer. Hatırlama anı, geçmişteki şeylerle uyum içine girer ve Paul Ricoeur'ün, belleği oluşturan "doğrulama arayışı" (la quête véritative) diye isimlendirdiği şey, bilişsel tanıma süreci (le processus cognitif) içinde geçer. Bu tanıma, hatırayı hayalden ayırmaya yardımcı olur (Ricoeur, 2000, s. 554).

Bir anının düşünülmesi, unutmaya karşı bir mücadeledir, aynı şekilde hatırlama eylemi de, unutmaya karşı bir mücadeledir. Gérard Genette'e göre, edebi bir eseri oluşturmak, genelden özele değil, özelden genele doğru yapılmalıdır. Bu bilişsel eylem, bellekteki gizemli ortak bilgileri, bir başka gerçekliğe taşıyacaktır (Genette, 1972, s. 40). Aynı sistemi Sarraute *Çocukluk* anlatısında uygular. Belleğindeki bireysel çocukluk anılarını özelden genele doğru ele alarak, yaşadığı güncel zamanın bakış açısıyla değerlendirip, nesnelere ya da diğer karakterlere aksettirir. Sarraute'un *Çocukluk* anlatısında, bir anlatan bir de eleştiren olmak üzere iki anlatı sesi vardır. Öykü, anlatıcının çocukluğunun iki yaşından on üç yaşına kadar olan on bir yıllık döneminden bahseder. İlk yılları, babasının yaşadığı Fransa ile annesinin yeni eşiyle yaşadığı Rusya arasında bölünmüştür. Ancak, Rusya'da uzun süre kaldıktan sonra, annesi o'nu Paris'e bırakır babası ve yeni eşi Véra ile yaşamaya için. Anlatının iki sesi, geçmiş olayları, karşılıklı konuşma biçiminde yorumlar. Anlatıcının sesi anıları dile getirirken, eleştirel ses ise, geçmişini nasıl çarpıttığını ortaya çıkarır. Sarraute'a göre, anlatısal yapının tarafsız olması gerekir, sürekli kendi imgesini vermek yanıltır (Lire, 1983, s. 90).

Les Brouillons de soi (1998, *Kendine Ait Taslaklar*) isimli eserinde, Philippe Lejeune, Sarraute'un *Çocukluk* anlatısına ayırdığı bölümde, metnin yapısını parçalanma, montaj ve karşılıklı konuşma (fragmentation, montage et dialogue) olarak bölümlere ayırır. Philippe Lejeune'e göre, anlatının düzeni, karşılıklı konuşmalarla sağlanır.

Parçalanma, bir belleğin karışıklığında dolaştığımız izlenimini verir, ancak montaj diye isimlendirilen ve farklı olaylar arasında bağlantı kuran bir düzenle karşılaşırız. Montaj sayesinde, ben kavramı ve bunu oluşturan öğeler değer kazanır; anıların dağınıklığı içinde, olayları netleştirmek mümkün hale gelir (Lejeune, 1998, s. 262).

Lejeune, anlatının montajını, yorum alanı olarak görür. Anlatıdaki çift seslilik, sadece kendini keşfetme değil, Sarraute'un anlatı evrenine yerleştirdiği yeni bir deneyimdir. Lejeune'e göre *Çocukluk* anlatısı, iki anlatı sesinin karşılıklı konuşmasıyla oluşturulmuş bir montaj içindeki parçalardan oluşur.

Anlatıcının ilk sesi, karşılıklı konuşma içinde anıları anımsar ve anlatır, diğer ses ise eleştirir. Georges Poulet, sübjektivitenin gizemi üzerine, edebi alanda yeni bir yöntem ortaya koyar. Poulet için, bir düşüncenin gerçekliği her zaman kendi içinde saklıdır. Metinsel yaratının, biçimsel ve sıradan ele alınıp yöntemini reddeden Poulet, ilk hareket noktası olarak, yazarın kendi belleğini incelemesi gerektiğini savunur. Edebi eserdeki her düşünce, belleğimizdeki bir şeylerin düşüncesidir. Bu düşünce, yazarın etrafındaki nesnelere kucaklamaya başladığında, yazar bunları betimlemeye, anlatmaya başlar (Poulet, 1958, s. 211). Nathalie Sarraute, belleğindeki çocukluk anılarının önemini, etrafındaki nesnelere betimleyerek vurgulamaya çalışır. İlk kelimelerden itibaren, eleştirel ses, yeniden hatırlama girişiminde niyetini vurgular. "Alors, tu vas vraiment faire ça? Evoquer tes souvenirs d'enfance..." (Sarraute, 1983, s. 7) (Demek sahiden bunu yapmak istiyorsun? Çocukluk anılarını canlandırmayı ...) (Sarraute, 1996, s. 5).

Bu projenin olasılığı başlangıçta sorgulanmaktadır. Eleştirel ses sorgularken:

Gerçekten nasıl olduğunu unutmadın mı? Orada her şey hep dalgalanır, değişir, yenilenir, kaybolur ...Sen el yordamıyla, körlemesine yol alırsın, hep arayarak, hep bir şeylere doğru ...neye doğru? Aradığın ne? Bir şeye benzetemezsin ...hiç kimse bilmez, anlatamaz ...o ellerinden sıyrılır, kaçır, sen tüm gücünle yakalamaya çabalarsın, tutarsın, itersin onu...nereye?

Anlatıcının sesi yanıt verir:

Bir yerlerde, belirsizlikler içinde şekillenmeye başlayan, geçmiş deneyimlerimizin izlenimleri bize yenisinden daha akılcı görünür. (Sarraute, 1996, s. 6).

Başlangıçta, bellekteki hatırlama dönemi açıklanır. Tahmin edilenden zor bir durumdur, çünkü orada her şey dalgalanır, değişir, yenilenir ve kaybolur. Geçmiş anılara sadık kalmanın güçlüğü karşısında, anlatıcı ses, henüz biçimlenmemiş bir fikir söz konusu olduğunda, aynı korkunun oluşacağından bahseder. Gerçek bellek, anlatıcı sesin düşüncelerini mümkün hale getirir.

Her şey belirsiz, tek yazılı sözcük yok ...hiçbiri söze dökülmedi ...Sanırım usul usul canlanıyor ...sözcüklerin ötesinde ...her zaman olduğu gibi ... içimde hala yaşayan, yaşamakta olan bir şeylerin küçük küçük parçacıkları ...istiyorum ki, tümüyle yok olmadan... (Sarraute, 1996, s. 6)

Bellekteki kelimeler sabit olmayan şeyi, sabit hale getirme olanağı sağlıyor. Bellekteki anılar, gerçekçi bir tutkuyla sınırlandırılmış ve çocukluğunu hatırlatmıştır. Geçmişte hissedilen olayları sabitlemek kelimeler aracılığıyla olacaktır. Ricoeur'ün bahsettiği gibi, dil yetisinin uygulandığı ortama göre, kelimeler bellekte hatırlamayı sözlü olarak sabitleyecektir.

Seslerin İkiliği

Bellekte anılara daha objektif yaklaşmanın, yanlış hatırlanan bir şeyi önlemenin yolu olarak, Sarraute seslerin ikiliği sistemini uygular. Böylece, sorgulamalar ve hissedilen duygulanımlar yardımıyla, gerçekçi bir araştırma izlenimi ortaya çıkar. Anlatıcı ses, eleştirel sesin varsayımlarına nasıl tepki vereceğini ve bellekteki boşlukları nasıl dolduracağını bildiğinden, bu iki ses birlikte, bellek araştırmasını dengeliyor gibi görünürler. Aynı zamanda, anlatıdaki seslerin ikiliği, kimlik oluşumunu etkiler. Kimlik oluşumunda, seslerin ikiliği ve anıların hatırlanması bir sorunsal oluşturur.

Anlatıcının ikili sesi, hatırlanan olaylarda nasıl yer alır? Bu iki ses kahramanın kimliğinin bir devamı mıdır? Lejeune'e (1998, s. 263), göre anlatıda hatırlanan olayları, seslerle bağlantı kuran bir karakter özelliği yoktur. Hatırlanan olaylar ve bunların hatıraları arasındaki sürekliliği güçlendiren şey, zaman içindeki konunun bütünlüğünün belirsizliğidir. Lejeune, iki bilincin belirsiz birliğinden söz eder. Aynı kimliği olan iki ses vardır, fakat bunlar aynı değildir. Bellek kullanımı sayesinde bu iki ses, yanlış bir şey yaratmamak için, karşılıklı konuşmayla anıları ifade ederler. Ayırt edici bir işaret söz konusu olmadığından, anlatı sesinin *ben* kavramını bir karakter kimliğine indirgemek mümkün değildir.

Philippe Lejeune için, bellekte imgelem evreni tamamlandığında, kaçınılmaz bir biçimde çocukluğa gelir. Bu imgelem evreni, çocukluğa açılan kapıdır ve bu kapının büyüklüğü, yazarın belleğindeki "ben" oluşumuna bağlıdır (Lejeune, 1980, s. 70). Nathalie Sarraute, kendi "ben" oluşumuna bağlı olarak sesleri, anlatısında farklı biçimde vermiyor, anı anlatısının arasında, geçmişe bazen sadık kalarak bazen de kalmayarak, konunun bölümlerini oluşturuyor. Her iki ses de, Natalya'ya aittir. Samimi bir anlatı oluşturmak için başkalarının sözlerini varsayım şeklinde geliştiriyor. Sarraute, kelimeler yardımıyla, üstü kapalı bir anlamla, söylem mantığını oluşturma olanağını yakalıyor.

O zamanki sesimi, ağlamaklı, gülünç, acınacak konuşmamı taklit ediyorum. ...Eğlence olsun diye, yalnızca gülmek için, tehlikesizce yapabilirim bunu. ...O fikirlerin doğmak üzere olduğunu hissettiğimde duyduğum korku...her an, herhangi bir yerden çıkıp geliyor, beynime yerleşiyor, büyüyüp geliyordu. (Sarraute, 1996, s. 102)

...amcamın el yazısını tanıyorum... Birden, amcamla ilgili bir sürü hayal canlanıyor, o zaman pek çok anım varmış demek ki, her neyse, en azından biri var ki, her zaman canlı kalan biri, bugün bile hayalimde... (Sarraute, 1996, s. 116)

Sarraute, *Çocukluk* anlatısında, belleğindeki bazı anları ortaya çıkarmaya çalışırken, bazı hareketleri de değiştirmeden uygulamaktadır. Kimlik sorunsalının bir sonucu dönüşlüğü ve anlatının temel bezeğini oluşturan yeniden hatırlama, bir bellek alıştırmasıdır. Anlatıma olanak sağlayan, geçmişin temsil edilmesini mümkün kılan sözcüklerdir. Bu sözcükler ve resimler, yaşanan heyecanı korumaya, anılardaki duygu yoğunluğuna olanak sağlar. Aynı bellekten üretilen karşılıklı konuşma sesleri hem anıların doğruluğundan hissedilen kaygının hem de anıların özdeşleşmesinin kaynağıdır. Bir düşünce ya da olayın yeniden dile getirilmesi olan anlatı kavramı, anlatıcının zaman ve mekân içerisinde, belirli bir bakış açısıyla ele aldığı olaylar bütünüdür. Roland Barthes, anlatının daha anlamlı olması için, belleğimizdeki nesnelerin anlamlarının, dilsel bir iletiyle doğrulanması gerektiğini savunur (Barthes, 1964, s. 72). Barthes için, yazar, metin ve okuyucu üçgeninde, okurun pasif durumdan aktif duruma geçmesi, metinde gizli olanları anlama çabası ile sağlanacaktır. Edebi metnin içinde hâkim olan gizlilik duygusu, unutmaya kaygısından kaynaklanmaktadır. Sarraute'un anlatısında, bu unutmaya kaygısı bulunmaz, çünkü anlatıcının dile getirdiği belleğindeki anıların sağlamlığını yapan ikinci bir ses vardır. Anılardaki kimlik

sorunsalına şekil veren, bellekteki iki sesin farklılık ve benzerlikleridir. Anlatıyı oluşturan anılar ve yeniden hatırlama, anlatı sesinin kimliğidir. Ricoeur'e (1990, s. 175) göre, bir anlatı, üstü kapalı ya da açık bir şekilde, okuyucunun yeni bir değerlendirmesini başlatır. Anlatı, asla yansız ve tarafsız değildir, geçmişe sadık bir sunum ve belleğin anıların gerçekliği için ortaya koyduğu sorunsalın yeni bir değerlendirmesidir. *Çocukluk* anlatısında, seslerin ikiliği, belleğin etkilenmesini engellemez, eleştirel sesin belleği etkileme isteğine, anlatı sesi karşı koyar. Anlatı sesinin kimliğindeki *ben* kavramı, belirsizliklere rağmen, aynı kalır.

Ana Karakterler

Çocukluk anlatısında, Nathalie Sarraute, anlatı sesi ve eleştirel ses olmak üzere ikili sesle, kendi çocukluk anılarını, karşılıklı konuşma şeklinde kaleme alır. Eleştirel ses, yazarın dikkatini çekerek, kuşkulananarak, sorular sorarak Paris, Ivanovo, İsviçre, Petersburg ve yeniden Paris arasında geçen çocukluk dönemine ait anıların kabuğunu kırarak, ortaya çıkmasını sağlar. Bu anılar, yoğun ve derin bir tabakanın altında bulunmasına rağmen, canlılık ve çarpıcılıklarıyla her an yüzeye çıkmaya hazır beklemektedirler.

Anlatının başında, iki yönlü bir konuşma esnasında, anlatıcı-yazar çocukluk anılarını hatırlama projesinden bahseder. "Demek sahiden istiyorsun? ...Çocukluk anılarını canlandırmak" (Sarraute, 1996, s. 5). Çocuk, önce annesiyle yaşar, babasıyla sadece tatillerde bir araya gelir. Annesinin ilgisizliği ve ona karşı öfkelenmesi, çocuğa ağır gelir ve annesine karşı sahip olduğu kötü düşünceler yüzünden içinde bir suçluluk duygusu gelişir.

Tekrarlıyorum: "Biliyor musun? Yakında Paris'e babama gideceğiz. Orada başka bir anne olacak." Annem öfkeli bir sesle: "Neler söylüyorsun sen? Hangi başka anne? İnsanın başka bir annesi daha olmaz." Bunların hepsini söyledi mi, yoksa yalnızca sonuncu cümleyi mi söyledi, iyi bilemiyorum; ama benim alışkın olmadığım abartılı bir öfkeyle konuştuğunu, o an nasıl ürktüğümü, dilim tutulmuşçasına nasıl donup kaldığımı çok iyi biliyorum. (Sarraute, 1996, s. 77)

Çocuk daha sonra babasının ve ilişki kurmakta zorlandığı üvey annesi Vera'nın evine gelir yaz dönemini geçirmek için. Annesiyle aralarında anlaşırırlar, eğer gerçekten

mutluydu, “çok”un altını çizerek, “burada çok mutluyum” yazacaktır. Yalnızca “mutluyum” yazarsa, bu mutlu değilim anlamına gelecektir. Çocuk, geceleri yatağına girdiğinde, yastığın altından annesinin resmini çıkarır, onu öper, artık ondan uzak yaşamaya daha fazla dayanamayacağını ve Eylül ayına kadar bekleyemeyeceğini düşünerek, mektubunda “Burada mutluyum” diye yazar. Annesi onu gelip almak yerine, babasına çocukla yeterince ilgilenmediğini belirten sitem dolu bir mektup yazar. Çocuk böyle bir ihanet karşısında kendini yıkılmış hisseder.

Annem hemen gelip beni kurtarmayı aklına bile getirmemişti, istediği yalnızca, benim kendimi biraz daha az mutsuz hissederek burada kalmamdı. Bundan böyle ona asla, hiçbir derdimi söyleyemedim. (Sarraute, 1996, s. 87)

Ekim ayında okullar açılır. Çocuk dokuz yaşındadır. Babası Petersburg’a mektup yazar, çocuğu almayı düşünüp düşünmediklerini sorar, ama mektuba cevap gelmez. Babası tarafından, devlet okulunda, yaşına uygun bir sınıfa hazırlanması için, Brebant dershanesine yazdırılır. Hizmetkârlar bile, “Annesiz olmak ne büyük felaket!” (Sarraute, 1996, s. 90) diyerek, onu terkedilmiş çocuk olarak görürler. Bu sözcük, çocuğu can evinden vurur, bedenine zincirlerin dolandığını hissederek boğulur gibi olur.

Kızı Lili’in doğumundan sonra, üvey anne Vera ona, kız kardeşiyle aynı şekilde evde kalma hakkına sahip olmadığını hissettirir. Ancak, çocuk babasıyla, net bir şekilde ifade edemediği yakın ilişkiler geliştirir. Bu dönem aynı zamanda okul ve bilginin keşfedildiği dönemdir. Çocuk için okul, yasaların güven verici dünyasını temsil eder. Orada kendini, karmaşık ve acı veren ilişkiler yaşadığı aile ortamından daha güvenli hisseder.

Ana karakter, Nathalie Tcherniak, Natacha ya da Tachok olarak anılır. Bu üç ad “Nathalie, Natacha, Tachok”, üç belirli döneme karşılık gelir. Nathalie, anlatıcının resmi kimliğidir. Natacha, aile ortamında kullanılan, kökenine daha yakın olan Rus adıdır. Tachok ya da Tachotchek, babası tarafından kullanılan sevecen bir küçültmedir.

Nathalie’nin annesi romancıdır ve Rusya’da yaşar. Dikkatsiz, bencil, kızına ve onun eğitimine önem vermeyen biridir. Nathalie’nin babası, Fransa’da yaşayan bir kimyager, soğuk görünümünün tersine kızının eğitimine dikkat eden birisidir. Vera, Nathalie’nin üvey annesidir ve anlatı boyunca çok değişken görünür. Nathalie ile ilk karşılaşmasında

neşeli bir genç kızdır, sonra soğuk ve kararlı bir kadın, en sonunda da sadece Lili'ye ait özel bir annedir. Fakat Nathalie, bazen onu ülkesinden ve ailesinden uzakta bir çocuk gibi hıçkırarak ağlarken bulur.

Çocukluk anlatısının metni, anıların toplamından oluşur. Sunum, çocuğun belleğinin soyut niteliğini izler, anıların gerçekliği arasında bir bağlantı kurması gerekmez, onları parçalı bir şekilde açıklar.

Özyaşamöyküsü niteliğindeki metin, iki ses arasında karşılıklı konuşma biçimindedir. Anlatıcı geriye dönük olarak, kendi içinde bölünerek, yetişkin bilinciyle çocuğun bakış açısını bulmaya ve kendi hikâyesini yeniden kurmaya çalışır. Özyaşamöyküsü, bir çeşit yeniden hatırlama projesi olarak sunulur.

Anlatıcı, anılarını yorumlamaz ve onları değiştirmeden tanıtmaya çalışır. Yazma işinde, çocuğun ilişkilerine değindiğinde, yazarlık mesleğinin belirtilerini göz ardı ediyor ve belirli bir alaycılıkla, çocuksu davranışlar gösteriyor.

Anlatının Güvenilirliği ve Bellekteki Boşluklar

Sarraute'un *Çocukluk* anlatısı, özyaşamöyküsel tarzdadır ve metin anlatısal bir özelliğe sahiptir. Anlatıcı, tutarlı bir anlatıyı ret ederek, çocuğun bakış açısıyla olayları uyarlamaya çabalar, bağlantılı olaylarla ilgili olarak bilincine yerleşenleri hatırlar. Bir çeşit anlık algılama biçimi oluşturur. Anlık anlatılan şeyin geri dönüşü ve yansımaları olmayacaktır. Metin, bu yönüyle klasik anlatıdan daha çok tiyatro türüne yakın özellikler taşır. Anıların çoğu, bildirme kipinin şimdiki zamanıyla verilir, bu da olay sanki okuma anında geçiyormuş yanılığını yaratır. Bir hatıradan diğerine ani geçiş, bellek denilen dekorun içinde, art arda sıralanır. Karşılıklı konuşmalar, roman türündeki gibi anlatı pasajları arasında yer almaz. Anlatıdaki eleştirel sesin müdahaleleri daha belirgin, daha gerçek bilgileri aktarma yönündedir.

“-Bunu şimdi gerçekten hissediyor musun? (Sarraute, 1996, s. 39)

-Bu resmin Max ve Moritz'de bulunduğunu biliyor muydunuz? (Sarraute, 1996, s. 48)

-Kontrol etmek daha iyi olmaz mıydı? Emin misin? (Sarraute, 1996, s. 216)“

Her şey, sanki ikinci sesin müdahalesiyle, anlatının gerçekliğini ortaya çıkarmak için gerekliymiş gibi görünür. Bu durum, özellikle anlatıcının annesi ve Kolia ile geçirdiği hayatının olduğu bölümde daha çok hissedilir. Genelde, sözleri belirgin bir saflıkla doludur. Kolia ile annesi arasındaki bu sıcak akımı çocuk da hisseder. İkinci ses, gerçekleri ortaya çıkarmak için, belleğindeki netleştirmeye çalışarak “Hatırlıyor musun? ...Gerçekten inanıyor musun? ...Hadi, biraz çaba harca.” gibi sorular sormaya devam eder.

İkinci sesin sorularına karşılık, anlatıcı rahatsızlık hisseden yabancı bir beden gibi görünür. Bellekte hemen ortaya çıkmayan gerçekleri dile getirmek için, annenin bencil kişiliği, çocuğun davetsiz misafir konumu karşılıklı konuşmalarla verilir.

XX. Yüzyılda Roman eserinde, klasik roman özelliklerinin yok olup, ruhsal çözümler evrenine, belleğin derinliklerine inildiğini vurgulayan Jean-Yves Tadié, modern romanda kimliği vurgulanmayan bireyin belleğindeki duygularının, bilinç akışı yöntemiyle karşılıklı konuşmalar şeklinde aktarıldığını belirtir (Tadié, 1990, s. 43). Sarraute’un *Çocukluk* anlatısının evreleri, yazma sürecini oluştururken, iki anlatı sesi arasındaki karşılıklı konuşma ise geçmişin hatırasını silme aşamaları olarak görünür. Sarraute için, gecikmeli bir şekilde geçmişini ele almaya karar verme nedeninden daha önemli olan şey, unutmaya yüzleşmektir. Bir diğer neden ise, çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasındaki zaman aralığı sorunudur. Anlatıcı, çocuğun hayatını gerçekten olduğu gibi mi anlatıyor? Gerçekte yaşamış olan fakat artık var olmayan bu çocuğun hatıralarında kimden bahsedilmektedir? Bu sorular, yazar için bellek sorununu oluşturur.

Çocukluk anlatısında yazar, gecikmeli olarak geçmişine yöneliyor. Nathalie Sarraute 1900 yılında doğar, *Çocukluk* anlatısını ise 1983 yılında yazar. 83 yıllık bir zaman aralığında unutmaya önemli bir rol oynar. Sadece çocuğun bakış açısını oluşturan öyküde, unutmaya öyküye belirsizlik getiren bir sorundur. Cümlelerdeki “bilmek” ve “hatırlamak” fiilleri genellikle olumsuz biçimdedir. “Nasıl olduğunu hatırlamıyorum”, “Herhangi bir hazırlık hatırlamıyorum.”, “Olup olmadığını bilmiyorum.” gibi. Cümlelerdeki “muhtemelen”, “belki” gibi zarfların kullanımı, anlatının belirsizliğini vurgular.

Anıların belirsizliği, bazen metnin önceden hazırlanmış resimleri kullanmasına neden olur. Çocuk, Fransa’ya dönmek için Rusya’da trene bindiğinde, manzaranın tasviri basmakalıp sözlerle verilir. “Bembeyaz ovalar, kar altındaki ağaçların arasında

yol alıyorduk ...” (Sarraute, 1996, s. 107). Anlatıdaki basmakalıp sözler, hazır görüntülerle, unutkanlık eksikliğini giderme olanağı sağlar.

Anılar belirsiz olduğunda, anlatıcının eleştirici sesi, eksiklikleri gidermek için müdahale eder. Böylece, *Çocukluk* anlatısı, eksiklikleri gidermedeki boşluğu yazı teması ile doldurur. Anlatıcının müdahalesi, metni yeniden düzenleme risklerini, öykünün farklı olasılıklarını ortadan kaldırır. “Bunlar, kuşkusuz, o yaşta, bir çocuğun kafasında oluşacak imgeler, sözcükler değildir.” (Sarraute, 1996, s. 12).

Sigmund Freud, “Ne yazarlar psikologları ne de psikologlar yazarları göz ardı edemezler” (Freud, 2004, s. 65) diyerek, edebiyat ile ruhsal çözümleme arasındaki sıkı ilişkiyi dile getirir. Yazarın, gerçeklik ile kendi biçemi arasında bir uyum oluşturması gerekir (Freud, 2004, s. 127). Bu uyumu oluştururken, Sarraute bellekteki anılarına edebi söylemler ekleyerek, hem kendi yaratıcılığına hem de okuyucuya ayrı bir zevk verir. Anlatıcı, çocuğa zarar verebilecek bir anı söz konusu olduğunda, baskılama adı altında, başka bir bellek olgusunu ele alıyor. Çocuk, annesi ve Kolia arasındaki bir tartışmaya müdahale eder, ancak annesi onu iter. Annesinin hareketine olumlu anlam verir. Onun, kendisini güvende tutmak istediğini düşünür. Fakat diğer ses, teselli edici bu yorumu reddeder ve anlatıcıyı çocuğun hissettiği şeyin ötesine gitmeye, ona baskı yapılan şeyleri bulmaya zorlar. “Haydi, biraz çaba sarf et ... iyi, devam et ...” Diğer sesin çok ileri gittiğini söyleyerek, bilinç bu duruma karşı koyar, anlatıcı annenin rolünü tersine çevirmeye başlar. Çocuğun gerçeği görmeye ve kabul etmeye gücü yetmez. Annesinin, hizmetçilere verilecek parçaları kestiği etlerin yendiği yemekler, ona işkence olur. “Annem cimri.” “Annem insan kıymeti bilmiyor.” “Annem çirkin hasislikler yapıyor.” Hazır düşünceler daima belleğindedir. Koruyucu anne yıkıcı anneye dönüşür ve bu imge çocuk için kabul edilemez bir durum olur. Bazı sahneler, acı verici anıları uyandırır ancak bellek ve çocuksu bilinç bu saldırılara karşı koyma yeteneğine sahiptir.

Fakat o anda hissettiğim şey hızla silindi, yok oldu... Annemin okşayıcı bir sözü, bir hareketi yeterli oldu. (Sarraute, 1996, s. 77)

Anlatıcı, çocuğu bulmaktan daha çok, bir çocukluk atmosferini geri yüklemek ister. Bu nedenle baskın izlenim, sisle kaplanmış bir resmin bir çeşit belirsizliği gibidir. Bu yüzden çocuğun ve çocukluğun sınırları belirsizdir. Benzerlik kaygısı ve farklılık bilinci aynı anda belirdiğinden, birçok kez çocuk, diğer çocuklar gibi başarılı olamayacağından, kendini onlardan farklı gördüğünden mutsuzluk hisseder.

Diğer çocukların nasıl yaptıklarını gördün... Evet, onların sahip olduğu yeteneğe sahip olmayı, kolaylıkla onlar gibi yazmayı çok isterim. (Sarraute, 1996, s. 61)

Bazen de kendini, tüm diğer çocukların sahip olduğu duygularla dolu, annesini seven bir çocuk olarak görür. *Çocukluk* anlatısı, bu çocuğu herkes gibi bir çocuğa dönüştürme arzusuyla doludur, sadece annesini seven bir çocuk değil, aynı zamanda annesinin de onu sevdiği bir çocuk olmasını ister. Anlatıcı daha sonra bunu itiraf eder.

Bu yüzden o gerçek bir anne olamazdı, o ancak bir üvey anne olurdu. (Sarraute, 1996, s. 97).

Mutluluğunu göstermede yeteneksiz bir kişinin, fikirlerini açıklamada bir direniş hareketi vardır. Çocuğun, arkadaşları Pierre ve Micha ile oynadığındaki durum, bu türden bir örnektir (Sarraute, 1996, s. 138–142).

Bellek boşluklarından yaralanarak, anlatıcı bazen diğerleri gibi bir çocuk imgesini ortaya çıkarır fakat anlatıcının sesinin ikiliği çoğu zaman gerçekleri gizler. Bellek eksik olunca, metin belirli bir uyum ile gerçeklik arasında bir gerginliğe yol açar. Bu gerginlik çoğu zaman anlatıcının karakterine istikrarsız bir şekil verir ve özyaşamöyküsel metni kurgu ile gerçeklik arasında dolaştırır.

Sonuç

Sonuç olarak, anlatıcının kimlik oluşumunda, anlatı temel konumdadır. Olayların anlatımı, anlatıcının anılarının süreklilik duygusunu korumasına ve şimdiki zaman içinde, geçmiş anılarına anlam yüklemesine olanak sağlar. Anlatıcının karakterinin nasıl oluştuğuna, bellekteki anılar cevap verir. Aynı bellekteki ses ikiliği, bölünmüş anılara yeni bir anlam yükler. Anlatıcının ses ikiliği, geçmişin bazı bozulmamış anılarını hatırlama tutkusu içinde, belleğin uygulanmasına yeni bir düzenleme getirir. Ses ikiliği, bellek için belirleyici bir özelliktir, geçmişteki anıları bir başkasının doğrulaması ya da düzeltilmesi gerekir. Sarraute, hem anlatı sesinin hem de eleştirici sesin düşüncelerini farklı bakış açısıyla ortaya koyarak, belleğin sorgulanmasında ses ikiliğini ortak nokta olarak gösterir.

Kaynakça

- Barthes, R. (1964). *Essais critiques*. Paris, FR: Seuil.
- Freud, S. (2004). *Introduction à la psychanalyse*. Paris, FR: Payot.
- Genette, G. (1972). *Figures III*. Paris, FR: Seuil.
- Lejeune, P. (1980). *Je est un autre*. Paris, FR: Seuil.
- Lejeune, P. (1988). *Les Brouillons de soi*. Paris, FR: Seuil.
- Poulet, G. (1958). *Études sur le temps humain 2. La distance intérieure*. Paris, FR: Plon.
- Ricoeur, P. (2000). *La Mémoire, l'Histoire, l'Oubli*. Paris, FR: Seuil.
- Sarraute, N. (1996). *Çocukluk*. (G. Devrim, Çev.), İstanbul, Turkey: Can Yayınları.
- Sarraute, N. (1983). *Enfance*. Paris, FR: Gallimard.
- Tadié, J. Y. (1990). *Le roman au XXème siècle*. Paris, FR: Pierre Belfond.
- Pierre Boncenne ile yapılan röportaj, Lire Dergisi, sayı 94, yıl 1983.